
SEF - Skráseting í Føroyum 2001

Kariesskráseting frá 1991 til 2001

Børn frá 3 - 15 ár

Almanna- og heilsumálastýrið

2002

Innihaldsvirlit

Inngangur og taltalva	Síða 2
Mynd I.... barnatenn í FO 1991 – 2001.....	Síða 3
Mynd II.... vaksnamannatenn í FO 1991 – 2001.....	Síða 4
Mynd III... torleikastøðið í FO 1991 – 2001, barnatenn	Síða 5
Mynd IV.. torleikastøðið í FO 1991-2001, vaksnam.tenn	Síða 6
Mynd V....deilkomponentar, barnatenn 1991-2002	Síða 7
Mynd VI.. deilkomponentar, vaksnamannatenn, 1991-2001	Síða 8
Taltalva post nr. kommunur	Síða 9
postøki 100 – 410, barnatenn.....	Síða 10
Mynd VIII postøki 450 – 530, barnatenn	Síða 11
Mynd IX postøki 620 – 900, barnatenn.....	Síða 11
Mynd X... postøki 100 – 410, vaksnamannatenn.....	Síða 12
Mynd XI....postøki 450 – 530, vaksnamannatenn.....	Síða 13
Mynd XII..postøki 620 – 900, vaksnamannatenn.....	Síða 13
DMF-T virðir	Síða 14
Samandráttur	Síða 15
Orðafrágreiðing	Síða 17

Frágreiðing, úrslit og niðurstøða

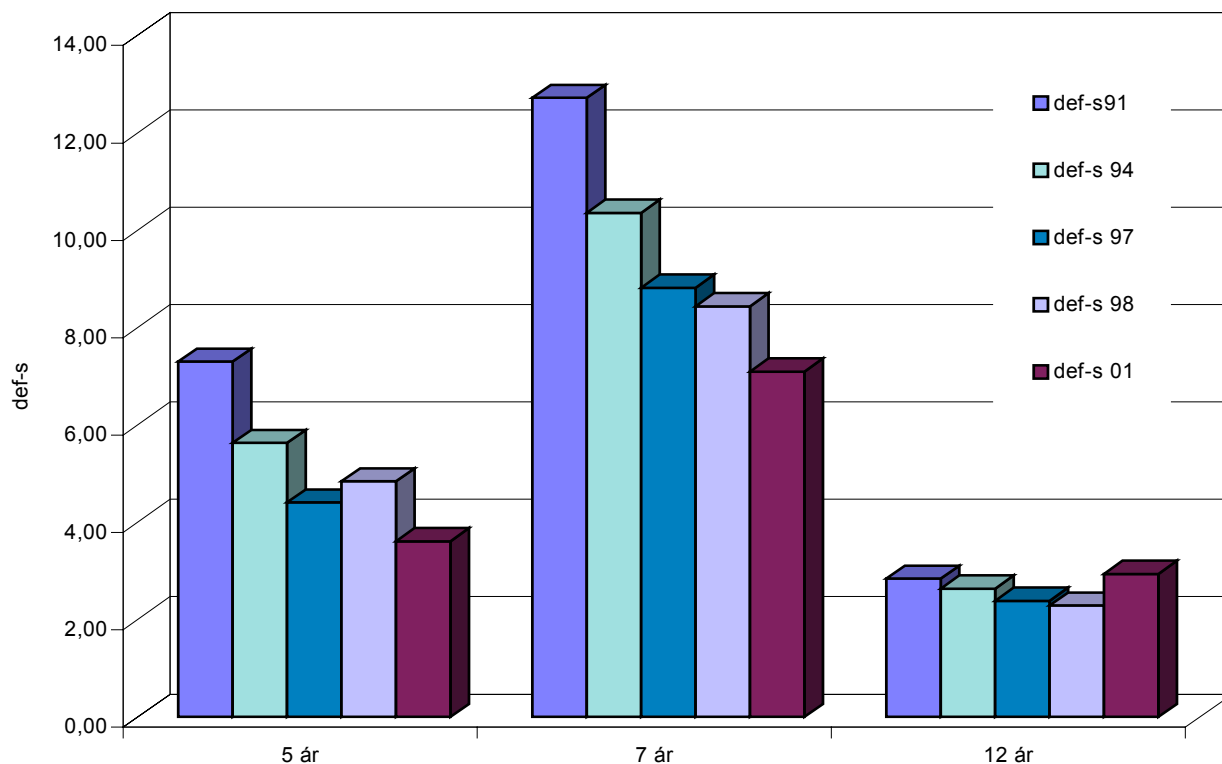
1991 var fyrsta árið, at allar tenn hjá føroyskum skúlabørnum vórðu skrásettar fyri tannsjúkur. Skrásetingarhátturin er hin sami, ið verður nýttur í grannalondum okkara, og er hann ásettur av WHO.

Niðanfyri er yvirlit yvir SEF-skrásett 12 ára gomul børn í mun til barnatalið samb. landsfólkayvirlitinum 16.08.2002.

Býir/bygdir	SEF Skráseting 2001	Fólkayvirlitið	Svar pst.
Norðoyggjar	78	92	85
Fuglafjørður	25	31	81
Leirvík		11	
Gøta	22	23	96
Runavík	55	58	95
Nes	20	24	83
Skáli v.m.	26	36	72
Sundalagið	29	36	80
Vestmanna v.m.		26	
Sandavágur	8	7	100
Sørvágur v.m.	34	45	75
Tórshavn v.m.	268	325	82
Sandoy v.m.		38	
Tvøroyri v.m.	38	38	100
Vágur v.m.	28	41	68
Tilsamans	631	831	76

Somuleiðis eru 3, 5, 7 og 15 ára gomul børn skrásett.

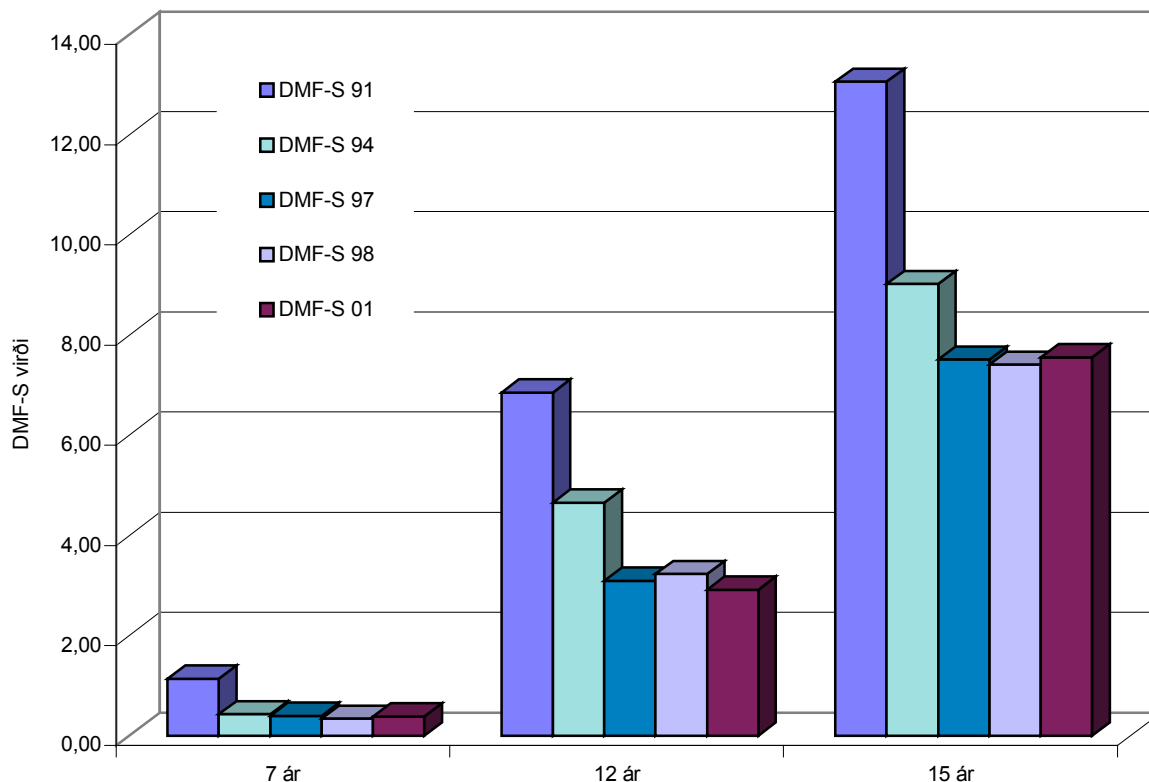
Barnatenn í FO 1991 - 2001

Mynd I vísir def-s virðini (landsmeðaltöl) hjá 5-, 7- og 12 ára gomlum í Føroyum frá 1991 til 2001. Myndin vísir, at fyri 5 og 7 ára gomul er talið av holum minkað næstan við eini helvt frá 1991 til 2001.

Hjá 12 ára gomlum er ikki tann stóra broytingin, tí tá eru so fáar barnatenn eftir at skráseta (tannskiftið so gott sum liðugt).

Vaksnamannatenn 1991 til 2001

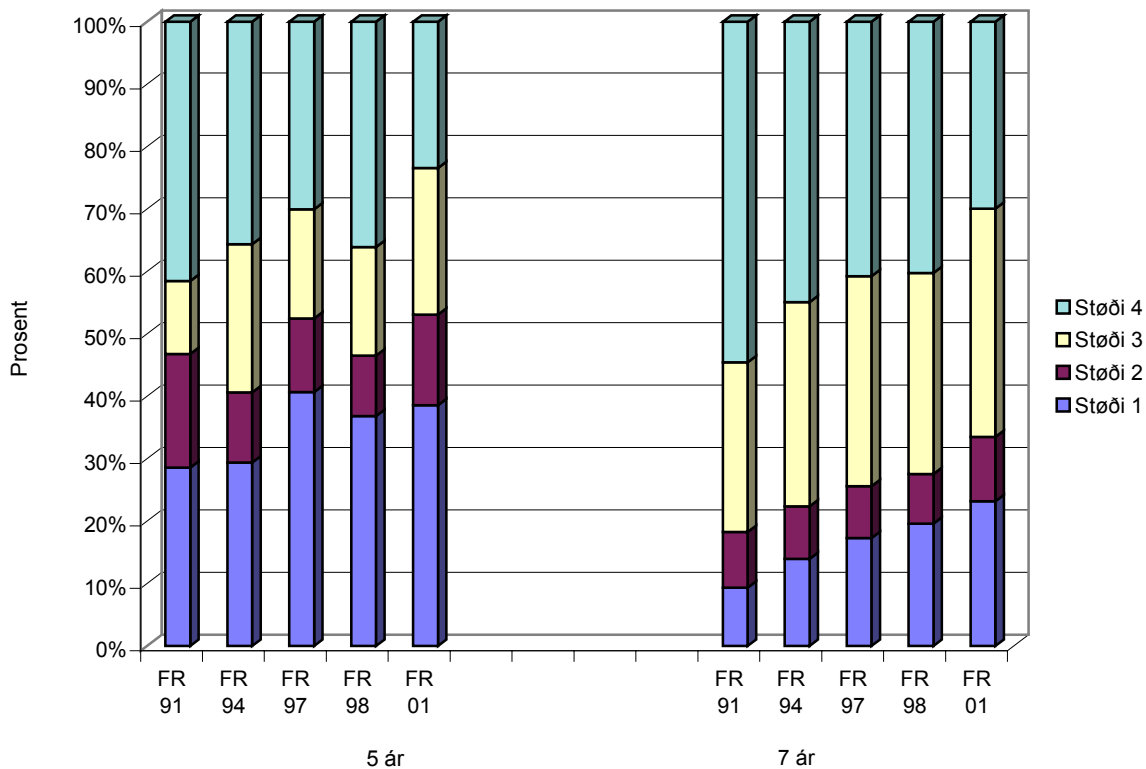

Mynd II vísir DMFS virðini (Landsmeðaltöl) hjá 7-, 12- og 15 ára gomlum børnum í Føroyum frá 1991 til 2001.

Myndin vísir, at talið av brendum tonnum er minkað nógv fyri 7, 12 og 15 ára gomul.

Verður hugt at teimum 12 og 15 ára gomlu sæst, at í mun til tøluni frá kreppuárunum, 1991 – 1994, har minkingin gekk skjótt, stendur tannheilsan mestsum í stað frá 1997 – 2001.

Torleikastøðið í FO 1991 til 2001
Barnatenn 5 og 7 ára gomul

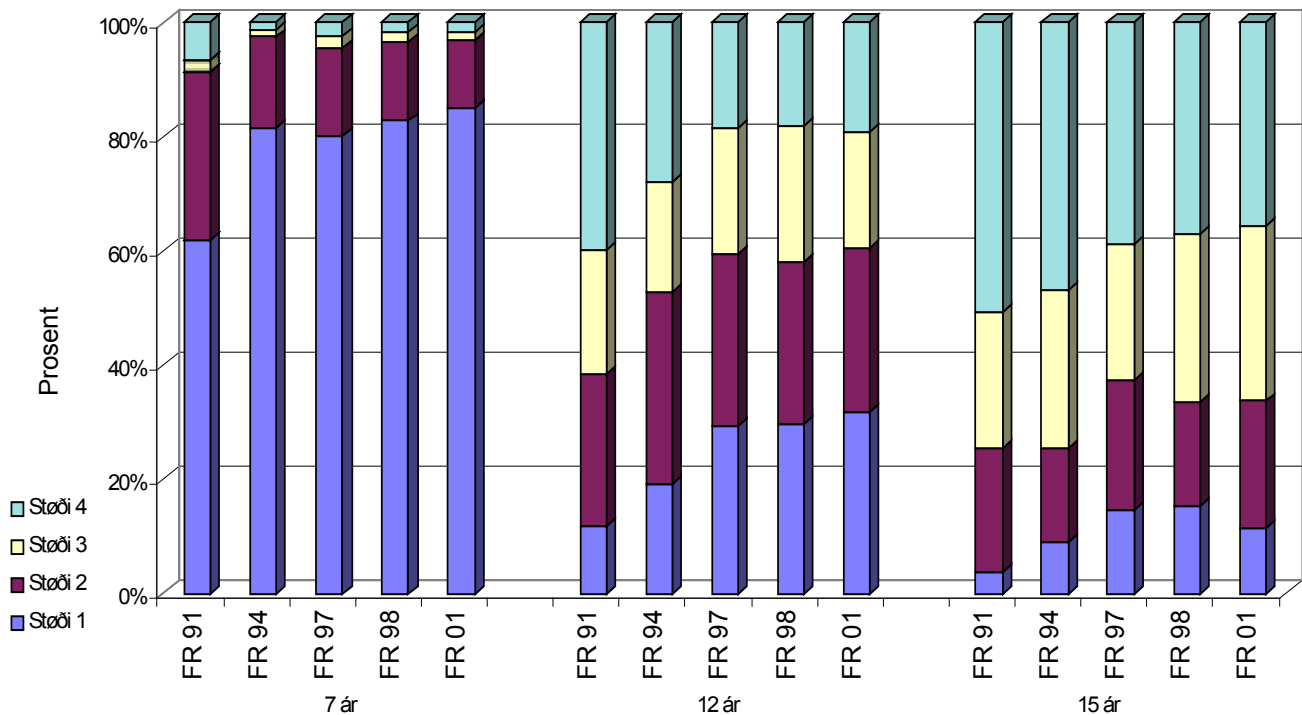

Mynd III vísir torleikastøðið á barnatønnum í Føroyum hjá 5- og 7 ára gomlum børnum frá 1991 til 2001.

Á myndini sæst, at støði 4 (børn við sera vánaligum barnatønnum) hjá 7 ára gomlum framvegis minkar, meðan støði 1 (børn við frískum barnatønnum) framvegis veksur.

Hjá 5 ára gomlum var sama gongdin, serliga vísa tøluni fyri 2001 at støði 4 er nógv minkað seinastu 10 árin.

Torleikastøðið í FO 1991 til 2001
Vaksnamannatenn 7, 12 og 15 ára gomul

Mynd IV vísir torleikastøðið á vaksnamannatönnum hjá 7-, 12- og 15 ára gömlum börnum fyri árinu 1991 til 2001.

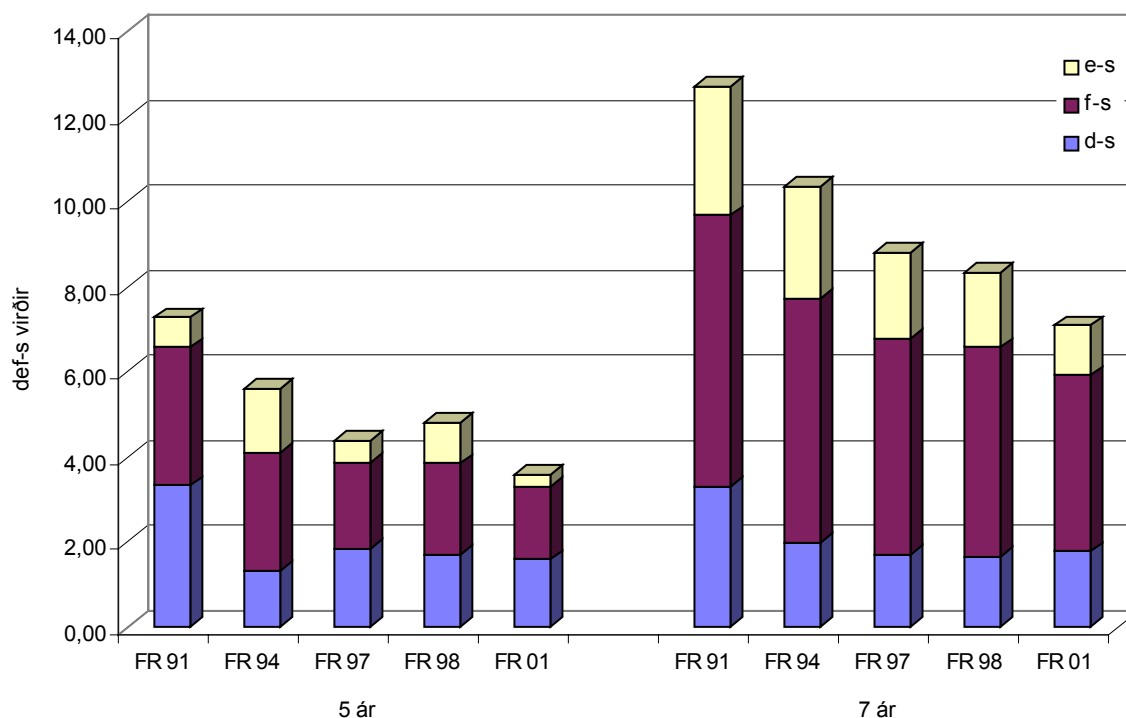
Hjá 7 ára gömlum er støði 1 (børn við frískum vaksnamannatönnum) hækkað úr umleið 60 prosentum í 1991 upp í 85 prosent í 2001 og hjá 12 ára gömlum er støði 1 gott trýfaldað frá 1991 til 2001. Harafturímóti er torleikastøði 4 (talið av børnum við sera vánaligum tönnum) stöðugt minkandi.

Hjá 15 ára gömlum hevur batin frá 1991 til 2001 eisini verið stórur. Frá 1991 til 2001 er støði 1 vaksið frá 3,57 % til 11,48 %. Støði 4 er minkað úr 51% til 36%.

T.v.s. at talið av 15 ár gömlum við heilt frískum tönnum er triggjar ferðir størri í dag enn í 1991.

Men hóast knapp 12% ongar brendar tenn hava, er hetta framvegis ikki nøktandi - meira um hetta seinni.

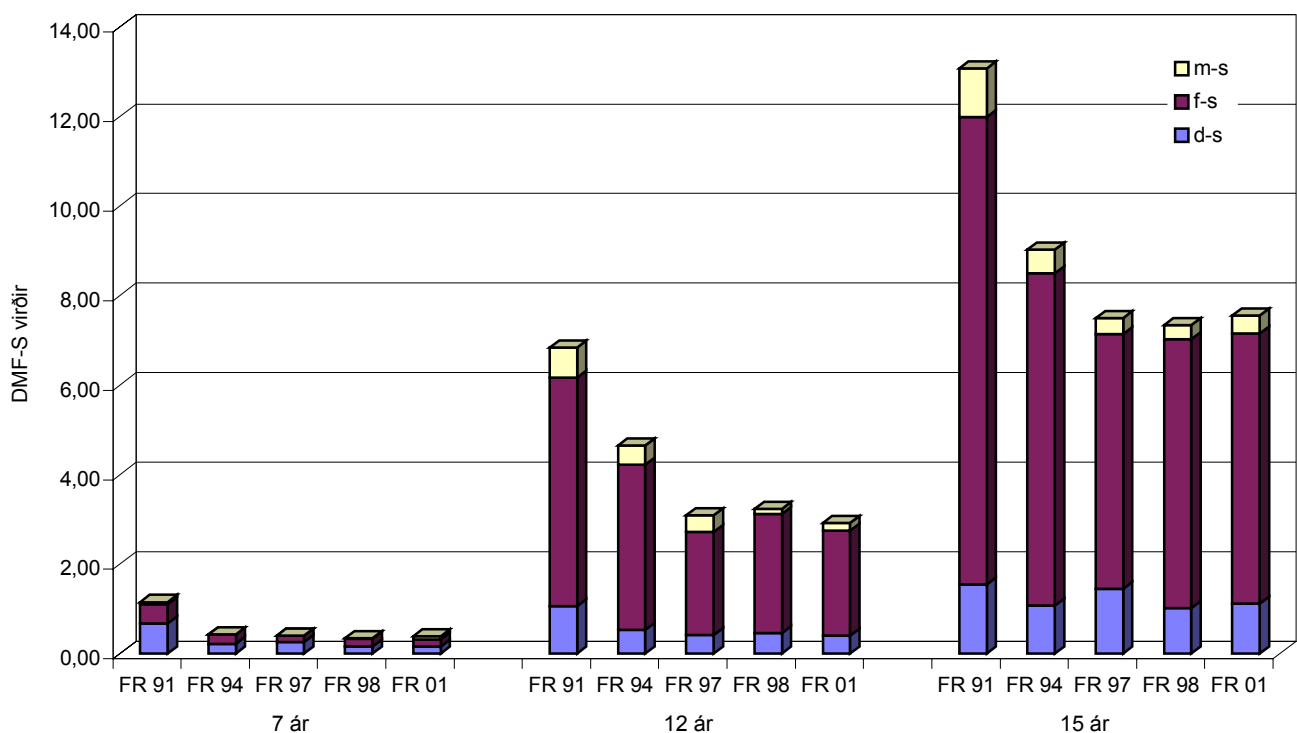
Deilkomponentar í FO 1991 til 2001 Barnatenn 5 og 7 ára gomul

Mynd V vísir def-s (virðini fyri barnatenn) hjá 5 og 7 ára gomlum børnum, býtt upp eftir nýggjum holum(”d”), plomberaðum(”f”) og trektum(”e”) barnatonnum (flatum). Myndin vísir at tanntøkurnar hjá 5-ára gomlum frá 1991 til 2001 eru farnar úr 0,71 til 0,3. Talið av plombum og nýggjum holum er hetta 10 ára skeiðið farið niður í umleið eina helvt. Ávikavíst fyri plombur úr 3,26 til 1,71 og fyri brendar tenn úr 3,32 í 1,59.

Tannheilsan hjá 7 ára gomlum er framvegis í støðugum bata.

Deilkomponentar í FO 1991 - 2001
Vaksnamannatenn 7, 12 og 15 ára gomul

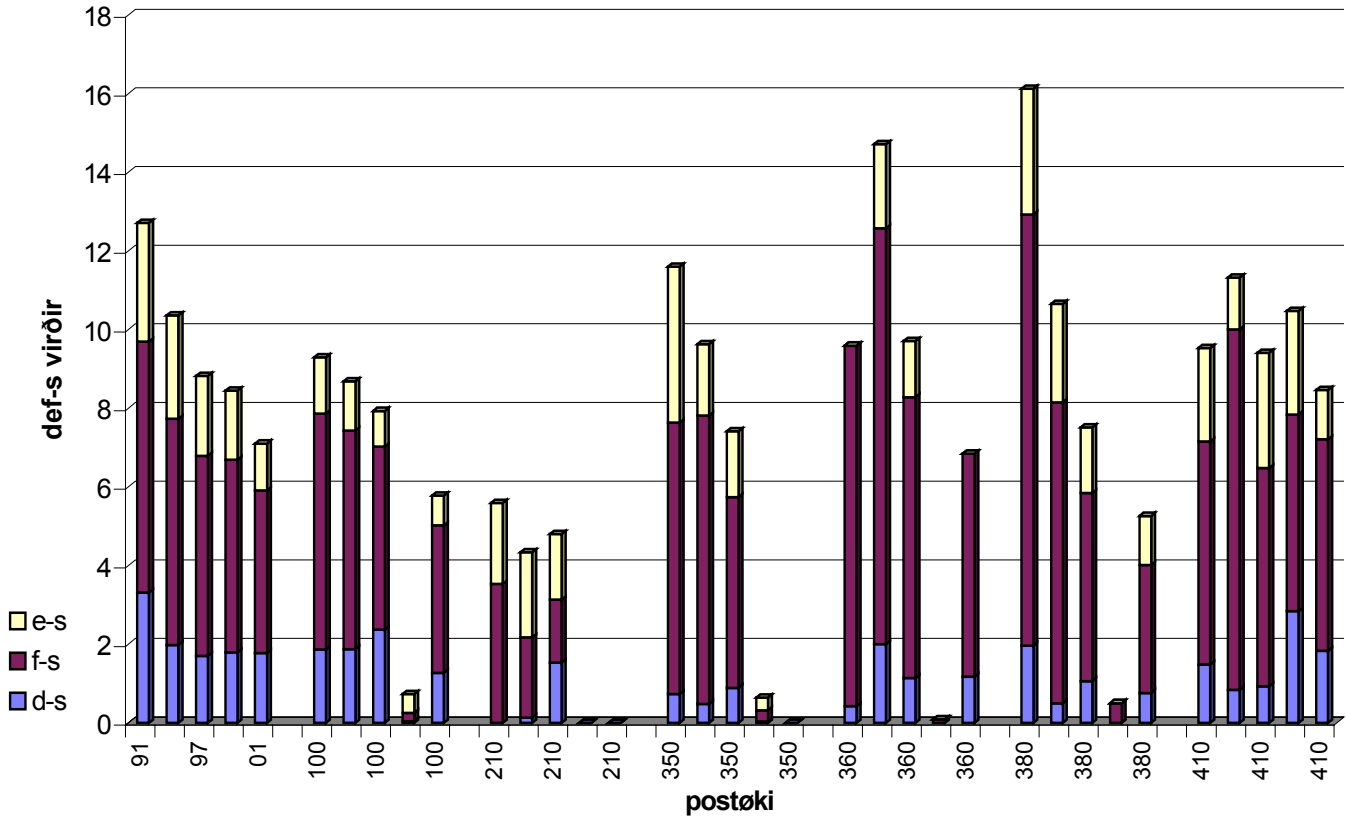
Mynd VI vísir DMFS virðini (fyri vaksnamannatenn) hjá 7, 12 og 15 ára gomlum börnum, býtt upp eftir brendum -, plomberaðum - og trektum tonnum (flatum).

Myndin vísir, at talið av brendum tonnum er støðugt minkandi, bæði fyri 12 og 15 ára gomul er ein stórur bati frá 1991 til 2001.

Fyri at síggja um munur er millum tey ymisku økini, har skrásetingin er gjørd, er landið býtt í økir soleiðis:

POSTNR.	KOMMUNUR
055	Landstotalur
100	Tórshavn, Nólsoy, Hestur, Kirkjubøur, Velbastaður, Kollafjørður(410)
210	Sandoy, Skúvoy
350	Vestmanna, Kvívík
360	Sandavágur
380	Sørvágur, Miðvágur, Bøur, Mykines
450	Sundalagið v.m.
480	Skála, Sjóvar, Elduvíkar
510	Gøta
520	Leirvík
530	Fuglafjørður, Oyndarfjørður
620	Runavík
650	Nes
700	Klaksvík
750	Bygdinarnar í Norðoyggjum
800	Tvøroyri, Hvalba, Fámjin
900	Vágur, Porkeri, Sumba, Hov

**Barnatenn 7 ára gomul.
Uppbýtt í postókir.**

Myndirnar VII, VIII og IX (myndirnar VIII og IX síggjast á næstu síðu) vísa kariesstöðuna á barnatonnum hjá 7 ára gomlum í teimum ymisku kommununum sett upp eftir postnummari, sum víst á yvirlitinum frammanfyri. Hetta er gjørt, tí kommunurnar nevndar undir tí einstaka postnummarinum hava felags barnatannrøkt. Yvirlitið er fyri árin 1991, '94, '97, '98 og 2001.

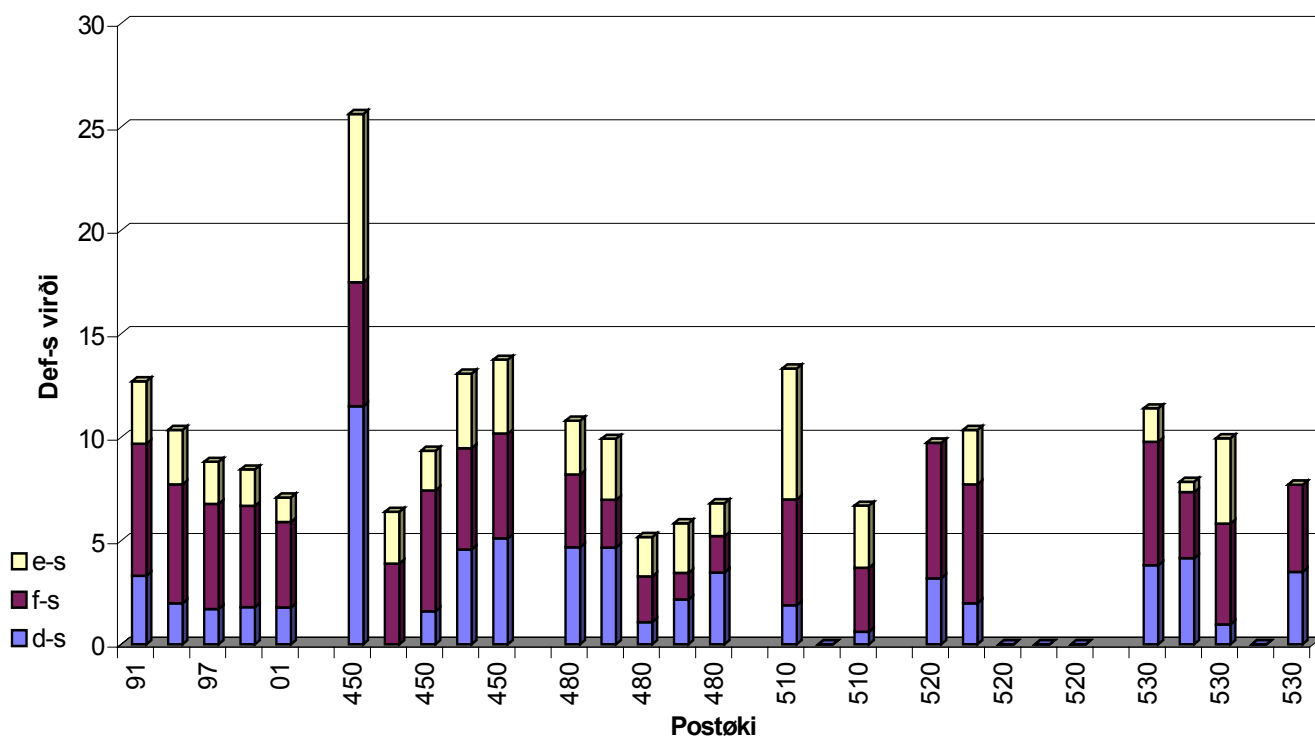
Mynd VII vísir tøluni fyri postøkini frá 100 til 410

Mynd VIII vísir tøluni fyri postøkini frá 450 til 530

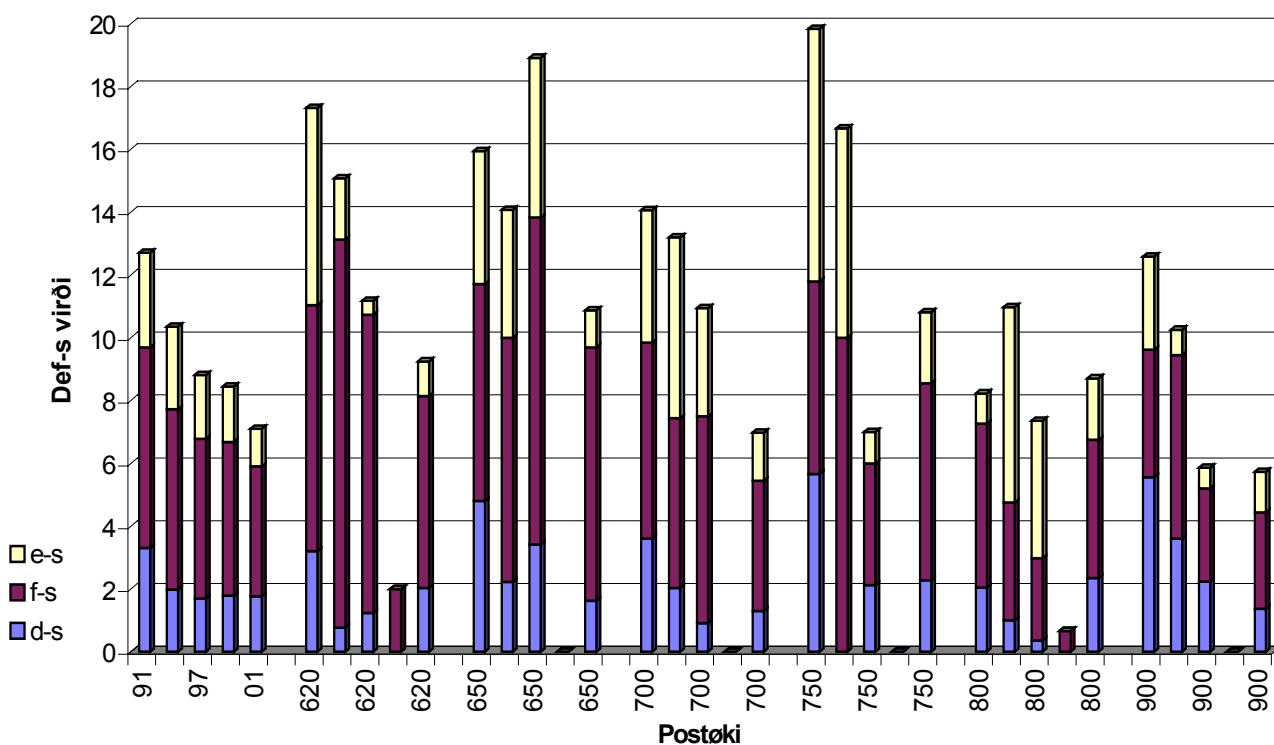
Mynd IX vísir tøluni fyri postøkini frá 620 til 900.

Á øllum trimum myndunum eru landsmeðaltøluni sett upp vinstrumegin.

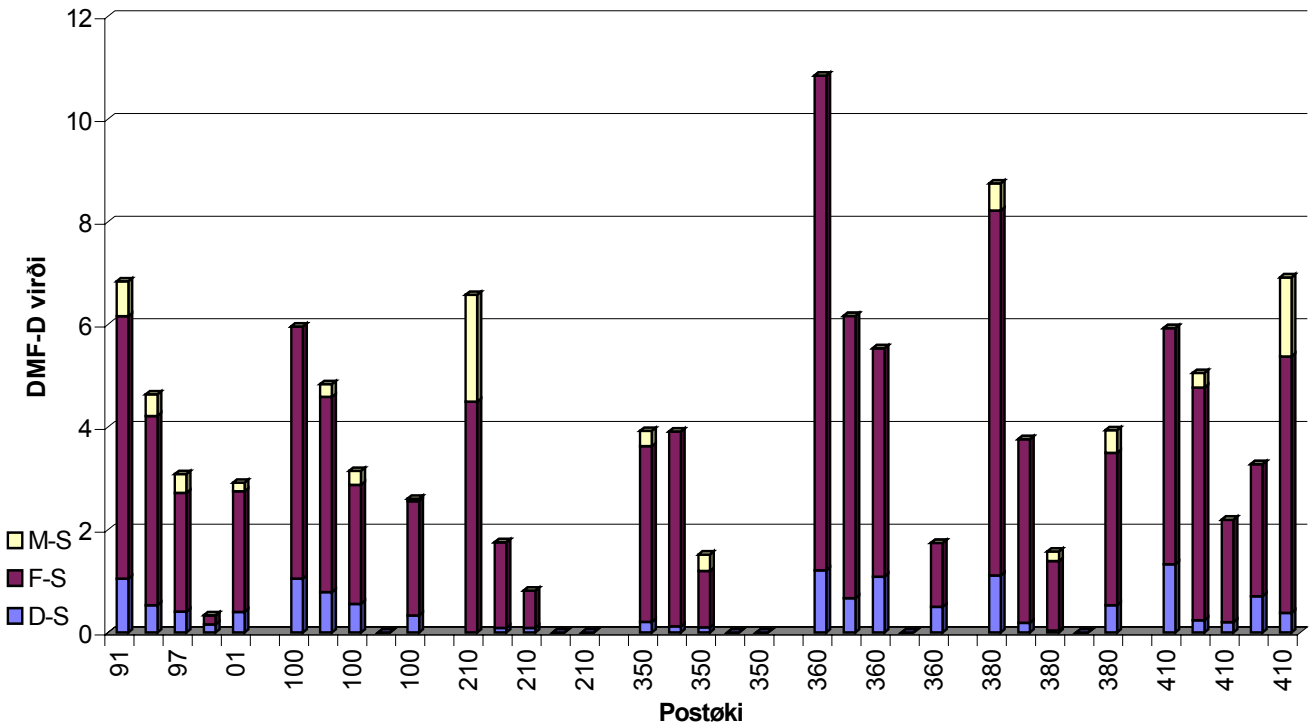
**Barnatenn 7 ára gomul.
Býtt upp í postøkir**

**Barnatenn 7 ára gomul.
Uppbýtt í postøki**

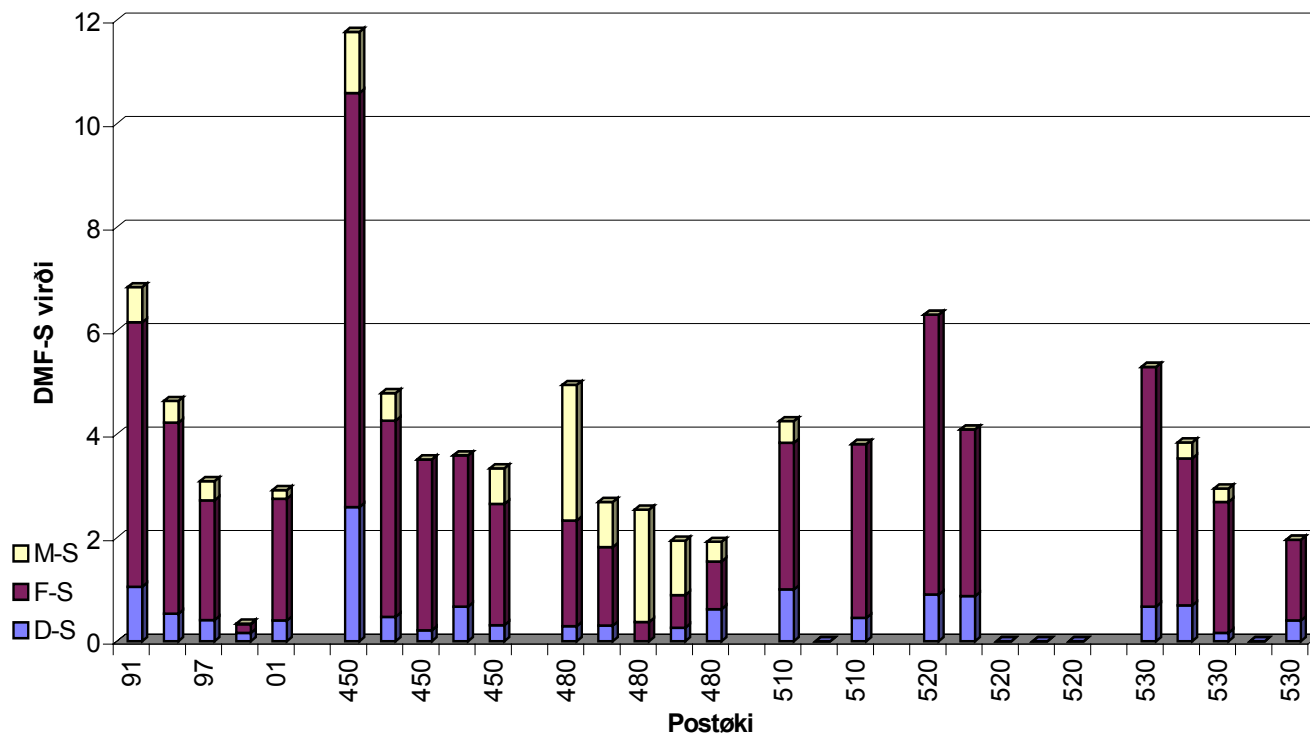

**Delkomponentar vaxnamannatenn.
Uppbýtt í postøkir**

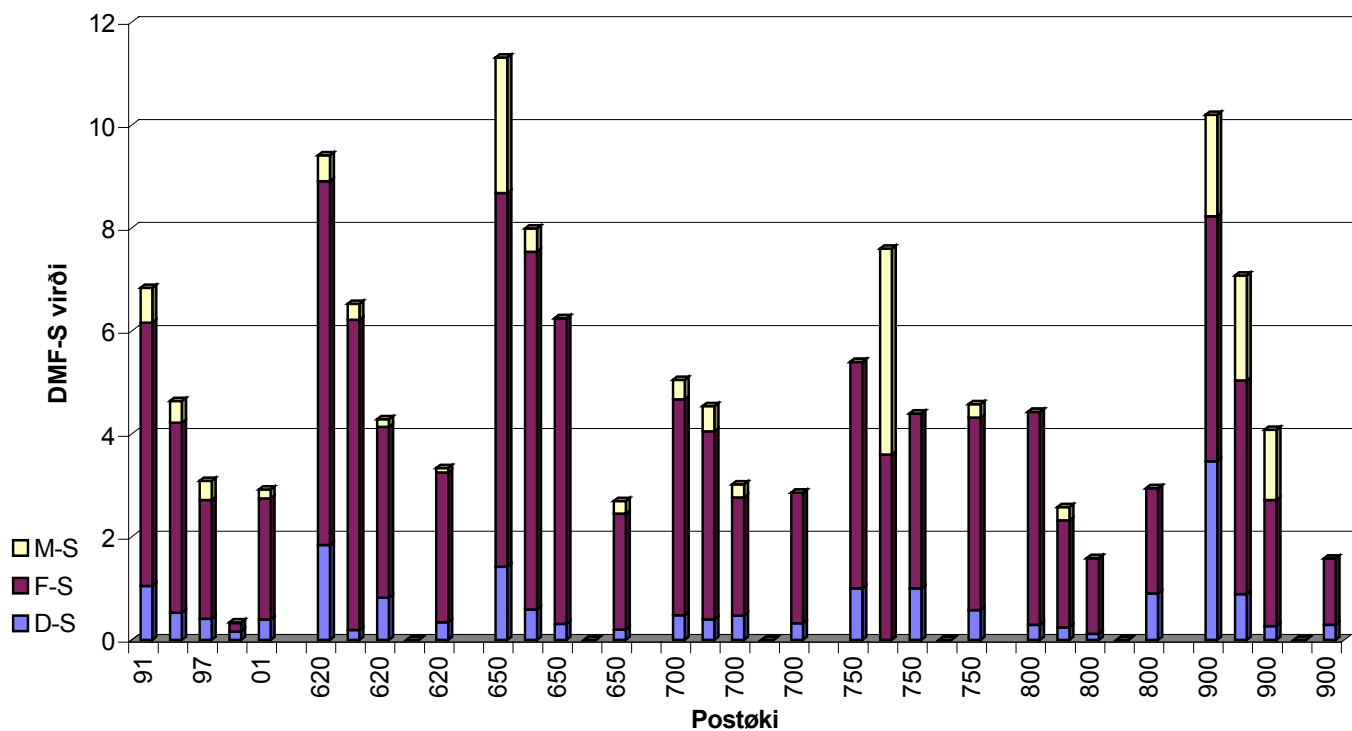

Mynd X, XI og XII (myndirnar XI og XII síggjast á næstu síðu) vísa kariesstöðuna á vaxnamannatönnnum hjá 12 ára gomlum börnum í teimum ymisku kommununum sett upp eftir postnummari. Myndirnar X, XI og XII vísa DMFS töluni fyri somu eindir sum myndirnar VII, VIII og IX. Eisini her eru landsmeðaltöluni sett vinstrumegin.

Vaksnamannatenn 12 ára gomul.
Uppbýtt í postøkir

Vaksnamannatenn 12 ára gomul.
Uppbýtt í postøkir

Talvan vísir broytingar í DMF-T virðinum yvir eitt áramál hjá 12 ára gomlum til og við 2001.

	84	85	88	91	92	93	94	95	96	97	00	01
Danmark		3,4						1,46		1,12	0,98	0,87
Finland											1,2	
Ísland	6,8		4,1						1,5			
Noreg	3,7		2,7								1,5	
Svøríki		3,1	2,4									
Føroyar				4,1	3,78	3,19	2,83	2,54	2,24	1,93		1,90

Her sæst, at Føroyar eins og onnur Norðurlond, hevur rokkið málinum hjá WHO, sum er 3,0 DMF-T fyri øll 12 ára gomul í heiminum ár 2000.

Samandráttur:

Í 1991 vóru tannlæknarnir í Føroyum samdir um, at fara undir at skráseta øll skúlabørn fyri tannsjúkur eftir altjóða reglum hjá WHO fyri at fáa nágreinilig tøl at lýsa tannheilsustøðuna hjá føroyskum børnum, og soleiðis fáa m.a. kommunal- og landspolitikarar at taka undir við skipaðari regluligari smábarnatannrøkt, so at vit í Føroyum skulu kunna rækka sama støðið sum í grannalondum okkara.

Síðani 1991 eru øll skúlabørn og flestu smábørnini millum 3 og 6 ár, skrásett á hvørjum ári. Nógva staðni varð farið undir regluliga tannrøkt fyri smábørn í fyrru helvt av 90'unum, hóast eingin lóg álegði kommununum hetta.

Í 1986 varð samtykt lóg um tannrøkt fyri skúlabørn og loksins á vári 1998 samtykti Føroya Løgting nýggja lóg um barna- og ungdómstannrøkt. Flaggdagin 1998 kom nýggja lógin í gildi. Henda lóg fevnir um viðgerandi og fyribyrgjandi tannrøkt fyri øll børn frá 0 til 16 ár.

Sambært kunngerðini um kommunala barna- og ungdómstannrøkt skulu øll børn, ið lógin umfatar, verða komin undir skipanina ár 2001.

Tey 10 árin skipað skráseting av føroyskum børnum er farin fram er tannheilsan hjá børnum batnað munandi, sum víst niðanfyri:

Børn við frískum barnatønnum í % av einum árgangi:

BARNA TENN:	1991	2001	VØKSTUR Í %
5 ára gomul	28,57 %	38,57%	35%
7 ára gomul	9,33 %	23,18%	148%

Børn við frískum vaksnamannatønnum í % av einum árgangangi.

VAKSNAMANNATENN	1991	2001	VØKSTUR Í %
7 ára gomul	61,90 %	84,94%	37%
12 ára gomul	11,82 %	31,74%	168,5%
15 ára gomul	3,57 %	11,48%	222%

Lógin um barna- og ungdómstannrøkt er galdandi fyri øll børn frá 0 til 16 ár. Nevndin fyri tannlæknafelegið metir, at við hesi lóg eru smábørnini líka væl fyri sum skúlabørnini, hvat tannrøkt viðvíkur.

Eftirmeting aftaná 10 ára tannheilsu skráseting.

Við eftirmeting aftaná 10 ára skráseting av tannheilsuni hjá føroyskum børnum, kann staðfestast, at fyrstu 5 árin, tvs frá 1991 til 1996 fór størsta broytingin til tað betra innan tannheilsuna fram.

Hesi árin var kreppa í føroyska samfelagnum og umstøðurnar hjá barnafamiljum gjørdist peningaliga trongar. Hugsast kann, at vánaliga keypiorkan gjørdi at ovurnýtslan av góðgæti minkaði samsvarandi.

Hetta saman við fyribyrkjandi tiltøkunum innan tannheilsuna, man hava viðvirkað til betraðu tannheilsuna.

Nú tíðirnar aftur eru góðar í Føroyum er stígur komin í og tannheilsan batnar ikki eins skjótt og í kreppuárunum. Men hóast ovurnýtslan av søtum drykkjum og góðgæti er stór millum børn og ung, eru tøluni fyri tannheilsuna ikki versnaði, men batna framhaldandi – tó spakuliga.

Orsøkin til at tannheilsan hóast alt ikki er versnað, er helst at børn og foreldur fáa frálæru í tannbusting (fyribyrjing) og medvitið um týdningin av hesum er samsvarandi størri enn fyri 10 árum síðani.

Skal úrslitið gerast enn betur, krevst ein hugburðsbroyting, bæði samfelagsliga og politisk, til kost og heilsu sum heild.

Orðafrágreiðing

SEF (Serlig eyðkennis fyribrygdi): Skráseting av tonnum, tannflatum, brendum tonnum, plombum, trektum tonnum/ tannflatum, vantandi tonnum, bitfeilum vm.

DMFS /defs: (stórir stavir = vaksnamanntenn / lítlir stavir = barnatenn)

D/d: „decayed“ = brendar tannflatur

M/e: „missing“ / „extracted“ = trektar tenn / tannflatur

F/f: „filled“ = plomberaðar tannflatur

S/s: „surfaces“ = flatur

Barnatenninar eru 20 í tali og hava tilsamans 88 tannflatur.

Vaksnamannatenninar eru 28 í tali og hava tilsamans 128 tannflatur.
(vísdomsjakslarnir verða ikki taldir við).

DMFT/deft: „tooth“ = tonn (og ikki bara flata)

Torleikastøði: (á donskum sværhedszoner) = % talið av børnum, sum hava:

Støði 1 = frískar tenn (ongar brendar tenn)

Støði 2 = brent í tyggiflatum á jakslum og kinntonnum

Støði 3 = brent millum jakslarnar og kinntenninar

Støði 4 = Hol í framtonnum og glattflatum á jakslum og/ella kinntonnum

WHO : World Health Organisation: Heimsheilsustovnurin undir ST

Keldur:

Føroysk SEF-tøl 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996,
1997,1998 og 2001.

Landsfólkayvirlitið 2002

Postverk Føroya: Postøkir/ postnummur.

